

Kansallispuistojen tila ja tarpeet

Kansallispuistokomitea 50 vuotta –
juhlaseminaari 21.1.2026

Henrik Jansson

Kuva: Harri Tarvainen

Suomen luonto. Meidän vastuumme.

*Luontopalvelut vastaa kaikista valtion
luonnonsuojelu- ja retkeilyalueista*

41 kansallispuistoa

19 luonnonpuistoa

Yli **3000**
suojeluohjelma-
aluetta

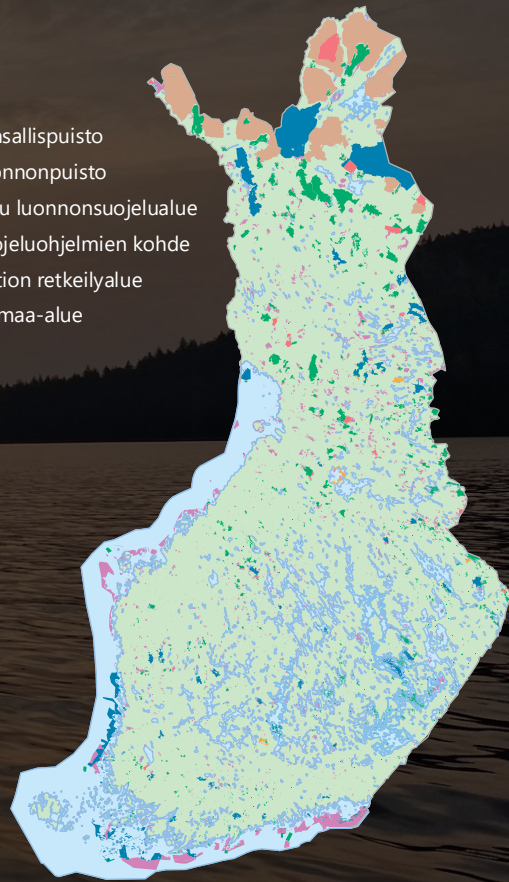

7 retkeilyaluetta
(6 valtion +
1 Metsähallituksen oma)

12 erämaa-aluetta Lapissa

**Merenkurkun
maailmanperintöalue –
Suomen ainoa
luonnonperintökohde
UNESCOssa**

- Kansallispuisto
- Luonnonpuisto
- Muu luonnonsuojelualue
- Suojeluohjelmien kohde
- Valtion retkeilyalue
- Erämaa-alue

LUONTOPALVELUJEN LUKUJA

Luonnonsuojelualueiden ennallistamista 80-luvulta lähtien

Soita n. **50 000** ha

Metsiä n. **19 000** ha

Lehtoja ja
jalopuumetsiä n. **7 500** ha

Perinnebiotooppeja

jatkuvan hoidon

piirissä

5 100 ha

Vuonna 2024 **PAIMENVIIKOILLE**

lähes **15 000** hakemusta

Luontopalvelujen erityisvastuulajit

- Saimaannorppa
- Naali
- Maakotka
- Tunturihaukka
- Muuttohaukka

Vuonna 2024
retkeilijöiden
käytössä

yli **30 000**
retkeilyrakennetta

yli **13 000** km
reittejä

noin **300**
käyntikohdetta

joissa

1 800 ulkokuusiä

RAHALLISTA VAIKUTTAVUUTTA

Käyntejä
kansallispuistoihin

3,6 milj. käyntiä v. 2024

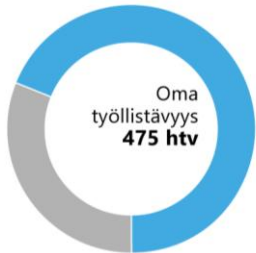

Kävijöiden **rahankäytön vaikutus**
kansallispuistojen lähialueille

286 milj. € v. 2024

708 htv

Luontopalvelujen perus- ja
erillisrahoituksen tuottamia
työllisyysvaikutuksia vuonna 2023.

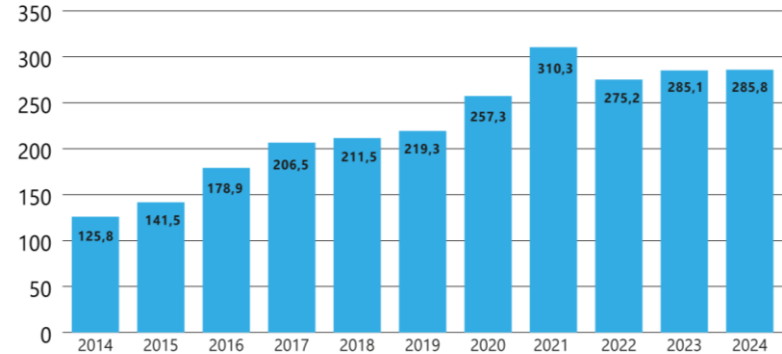

Ostopalvelujen tuottamat työllisyys-
vaikutukset **233 htv**

Kaikkien
hoidossamme olevien
kohteiden kävijöiden
rahankäytön vaikutus

413 milj. €
v. 2024

Milj. €

**Kansallispuistojen kävijöiden rahankäytön
vaikutus lähialueille 2014–2024**

Rahoituksen prioriteetteja

LUONTO JA RETKEILY

*Luontopalvelujen rahoitus
tuottaa kestäväää hyvinvointia
koko Suomelle.*

Tarkalla sopeuttamisella olemme vahvistaneet kykyämme kestää rahoituksen vaihteluita.

Teemme tarvittavat säästöt hallitusti ja ennakoivasti.

Sopeutumisen rinnalla täytyy uudistaa, kehittyä ja luoda uutta arvoa Suomelle.

Kuva: Maarit Vaahteranoksa

Kuva: Saara Lavi

Suojelu vs. virkistys – kansallispuistojen kaksi näkökulmaa

- **Ekologinen näkökulma**

- Kansallispuistot ovat osa **suojelualueverkkoa**
- Luonto ei tunnista hallinnollisia rajoja
- Korvaamattomuus, uhkat ja ennallistamistarpeet jakautuvat **koko verkostoon**

- **Virkistys- ja matkailun näkökulma**

- Kansallispuistot ovat **tunnetuimpia ja käytetyimpiä suojelualueita**
- Kävijämäärät ja aluetaloudelliset vaikutukset keskittyvät
- Saavutettavuus ja palveluvarustus ohjaavat kysyntää voimakkaasti
- Kansallispuistot ovat **luontosuhteen ja matkailun solmukohtia**

➔ Ekologisesti: priorisointi koko verkostossa

➔ Virkistyksessä ja matkailussa: kansallispuistot vaativat **erillistä tarkastelua, ohjausta ja resursointia**

Kuva: Saara Lavi

Miten suojelualueverkostoa tarkastellaan kokonaisuutena?

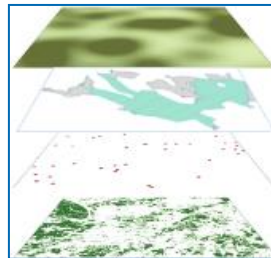
- Analyysi suojelualueverkoston eri osien luonnonsuojellisuudesta merkityksestä ja vaikuttavuudesta: eri alueiden *korvaamattomuus* suhteessa toisiinsa niiden luontotyyppien, lajien ja tilan perusteella
- Analysoitua korvaamattomuutta voidaan hyödyntää useissa keskeisissä verkostotason tarkasteluissa -> systemaattisuus, vertailtavuus
- Tarkastelut toimivat suojelualueverkoston eri prosesseissa päätöksenteon tukianalyysinä -> ekologiseen tietoon perustuvaa priorisointia, kompromissien tarkastelua ja systemaattista suojelusuunnittelua

Valtakunnallisesti
läpileikkaavat prosessit
mahdollistavat
korvaamattomuustiedon
tehokkaan hyödyntämisen
erilaisissa tarkasteluissa ja
toiminnan kohdentamisessa

Pohja-analyysina korvaamattomuus:

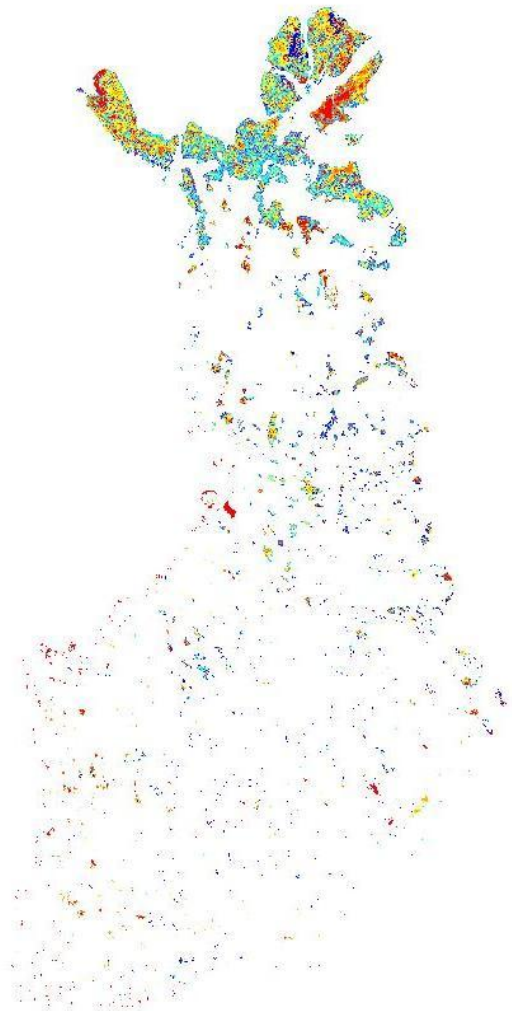
Vastaa kysymykseen **minne toimet
pitää luontokadon ehkäisemiseksi
kohdistaa**, kun halutaan:

- minimoida eri uhkien vaikutuksia
- maksimoida luonnon tilan parantaminen vaikuttavuutta
- tarkastella ratkaisuja eri mittakaavoissa läpi suojelualueverkoston

Pohja-analyysi + prosessikohtaiset tarkastelut:

Korvaamattomuus x ilmastomuutosuhka
Korvaamattomuus x maankäyttöpaineet
Korvaamattomuus x virkistyskäyttö
Korvaamattomuus x ennallistamispotentiali
Korvaamattomuus x aluetason arvioinnit
Korvaamattomuus x luontotiedon keruu
...

Tieto tukee päätöksentekoa eri tasoilla

Useita tarkastelutasoja

- **Operatiivinen** taso: suunnittelun tuki yksittäisten alueiden sisällä
- **Taktinen** taso: yksittäisten alueiden välillä priorisoiden
- **Strateginen** taso: tilannekuva ja reagointitarpeen ja volyymin määrittely verkostotasolla
- **Prosessien kustannusvaikuttavuuden** tarkastelut/mittarit

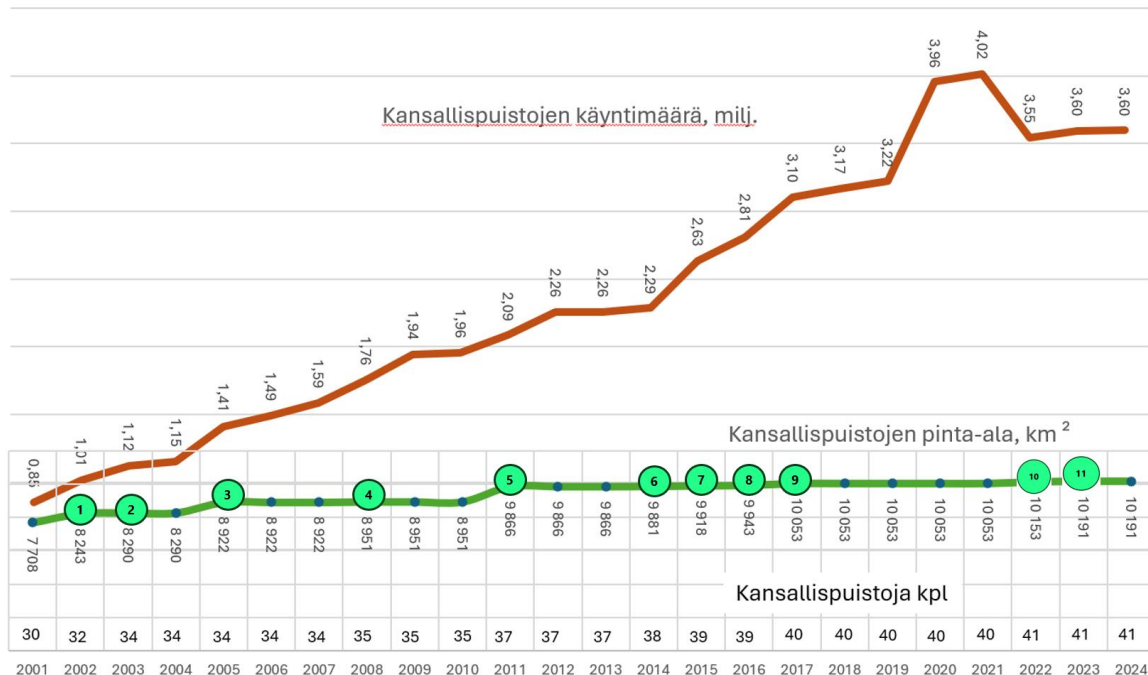
Kuva: Teijo Heinänen

Mitä tämä tarkoittaa käytännössä?

- Karkean arvion mukaan noin 450 000–650 000 hehtaarilla olisi mahdollista saada aikaan luonnon tilaa parantavaa muutosta eri aikajänteillä, sekä aktiivisin että passiivisin keinoin (joista metsät muodostavat merkittävän osan)
- Aktiivisten toimien tarve pienenee osin laskennallisesti, kun alueita paranee passiivisesti vaikutusalueiden kautta – edellyttäen pitkäjänteistä työtä
- Nykyisellä rahoitustasolla potentiaalisten toimien vaikutusten voidaan arvioida realisoituvan noin vuoteen 2050 mennessä (Helmi-rahoitus n. 4 M€/v)

Kansallispuistojen kasvu ja kysynnän kehitys 2001-2024

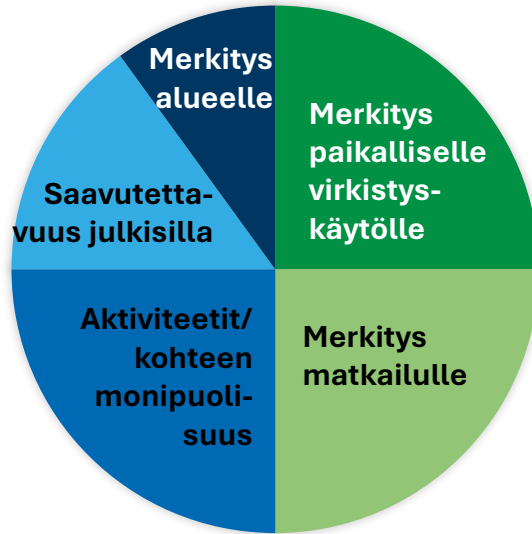
- Kansallispuistojen kokonaispinta-ala on 1 019 100 ha
- 2000-luvulla kansallispuistoja on perustettu yhteensä 11 kpl ja niiden pinta-ala on perustamisten ja laajennusten kautta lisääntynyt noin 250 000 ha (24,5%).
- Kokonaiskäyntimäärä on nelinkertaistunut

Kansallispuistojen aluelisäykset 2000 -luvulla

- 2002** Pallas-Ounastunturin kp (50 000 ha) ja Pyhänturi (3500 ha) Metsähallitukselle
- 2003** Leivonmäen (3 100 ha) ja Repoveden kansallispuisto (1 600 ha) perustettiin
- 2005** Pallas- Yllästunturin kansallispuisto ja Pyhä-Luoston kansallispuisto perustettiin: Ylläs-Aakenustunturilta (52 300 ha) liitettiin Pallas-Ounastunturin ja Luostolta (10 900 ha) Pyhäntunturin kansallispuistoon
- 2008** Kolin kansallispuisto (2 900 ha) siirtyi Metsähallitukselle
- 2011** Selkämeren kansallispuisto (89 100 ha) ja Sipoonkorven kansallispuisto (2 400 ha) perustettiin
- 2014** Etelä-Konneveden kansallispuisto (1 544 ha) perustettiin
- 2015** Teijon kansallispuisto (3 385 ha) perustettiin, Örö (230 ha) liitettiin Selkämeren kansallispuistoon
- 2016** Rauman kaupungin alueita (2 500 ha) liitettiin Selkämeren kansallispuistoon
- 2017** Hossan kansallispuisto (11 092 ha) perustettiin
- 2022** Sallan kansallispuisto (9 983 ha) perustettiin
- 2023** Tiilikan kansallispuistoa laajennettiin (3 768 ha)

Maastopalveluiden valtakunnallinen priorisointimalli

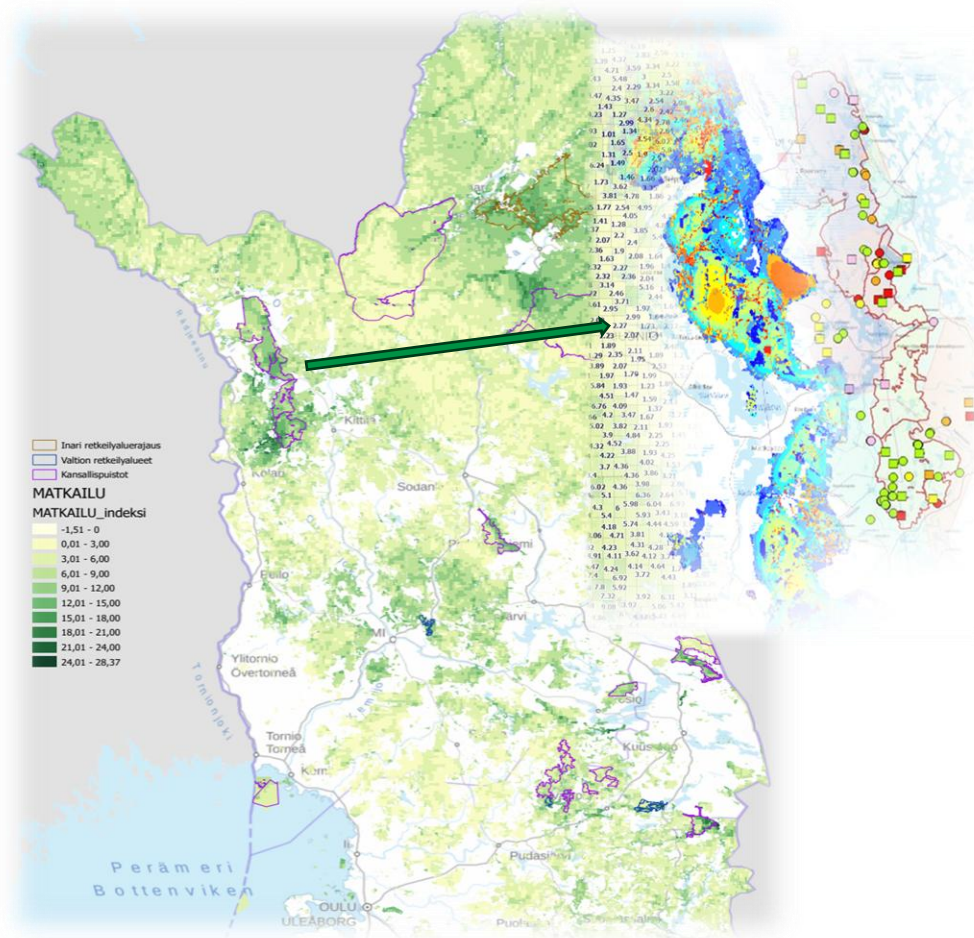
Maaston retkeilyrakenteiden merkitystä arvioidaan valtakunnallisesti suhteessa kysyntään ja vaikutuksiin

Lisäksi

- Mahdollistetaan **luonnossa liikkumisen erilaiset tavat**
- Turvataan **esteettömät palvelurakenteet** kansallisen virkistyskäyttöstrategian tavoitteiden mukaisesti

Uutta paikkatietoanalytiikkaa kansallispuistojen suunnitteluun

- Hyödynnetään alueellisen **virkistys- ja matkailupotentiaalin analyysia** kehittämisen ja käytön ohjauksen tukena
- Kehitetään ja otetaan käyttöön **palveluvarustuksen priorisointimalli**, joka ohjaa ylläpitoa ja kehittämistä tarkoituksenmukaisesti

Kehittämisenäkymä alueellisen potentiaalin osatekijöiden näkökulmasta

Kansallispuistojen potentiaali rakentuu keskeisesti kolmen tekijän kokonaisuudesta:

Kysyntäperusta

- Väestöpohjan koko ja sijainti
- Metropolialueen läheisyys nostaa lähivirkistyskäytön potentiaalia (esim. Nuuksio, [Sipoonkorpi](#))
- Matkailukeskusten läheisyys

Saavutettavuus

- Liikenneyhteydet (joukkoliikenne, reittien lähtöpisteet, pysäköinti)
- Selkeä opastus ja sujuvat sisäänkäynnit toimivat kertoina kysynnälle

Luontopohja: maasto ja vesistöt

- Vesistöt korostuvat useissa puistoissa tärkeimpänä vetovoimatekijänä
- Maasto ja ikoniset maisemat nostavat profiilia (esim. Koli, Pallas–Yllästunturi)
- Erähenkisyys muodostaa omaleimaisen vetovoiman (esim. Hossa, Oulanka)

Potentiaalin osatekijöiden ryhmät (28 muuttujaa)

- Väestö
- Saavutettavuus
- Maasto
- Vesistöt
- Palveluvarustus
- Metsästys/kalastus
- Muut arvot

Kansallispuistojen ryhmittely ”potentiaalisuusprofiiliin” mukaan

Jokainen ryhmä tarvitsee erilaista kehittämistä, joka perustuu siihen, mikä tekijä on puiston vetovoiman ydin.

• **A) Kysyntä- ja saavutettavuusvetoinen** – Nuuksio; [Sipoonkorpi](#).

• **B) Vesistövetoiset** – Etelä-Konnevesi; Helvetinjärvi; Isojärvi; Itäinen Suomenlahti; Kolovesi; Linnansaari; Pääjanne; Tammisaaren saaristo.

• **C) Maastokärki / maisemaikonit** – Koli; Pallas-Yllästunturi; Petkeljärvi; Pyhä-Luosto; Riisitunturi; Rokua; Salla; Urho Kekkosen kansallispuisto.

• **D) Erä- ja kalastusvetoinen** – Hiidenportti; Hossa; Lemmenjoki; Oulanka; Syöte; Tiilikajärvi.

• **E) Palveluvetoinen / tasapainottaja** – Repovesi.

• **F) Tasapainoinen profiili** – Kauhaneva–Pohjankangas; Lauhanvuori; Liesjärvi; Patvinsuo; Perämeri; Pyhä-Häkki; Saaristomeri; Seitsemisen; Selkämeri.

• **G) Kehittyvä kysyntä, vahva luontopohja** – Leivonmäki.

• **H) Muut / tarkennettava profiili** – Kurjenrahka; [Puurijärvi](#) ja Isonsuu; Salamajärvi; Teijo; Torronsuo; Valkmusa.

Poikkileikkaavat johtopäätökset

• **Palveluvarustus** toimii tehokkaana kertoimena, kun luontoon pohjautuva potentiaali on jo vahva.

• **Saavutettavuuden hienosäätö** tuottaa nopeita hyötyjä erityisesti A–C -ryhmissä.

• **Eräprofiileissa (D)** kasvu ei ole itseisarvo—laatu ja hiljaisuus tärkeämpiä.

• **Tasapainoisissa ja epäselvissä (F & H)** kannattaa hyödyntää kävijädataa ja ketteriä kokeiluja ennen suurempia investointeja.

Kansallispuistojen retkeilykäytön keskeiset kehittämislinit

Nopeat hyödyt

1. Laadun nosto puistoissa, joissa nykykäyttö jo vahvaa

Kohdennetut investoinnit

2. Kasvualueiden potentiaalin hyödyntäminen

Riskien hallinta

3. Puistot, joissa osa-alueiden potentiaalin vaihteluväli on suuri ja kulumisriski korkea

- **Palveluvarustuksen laadulla on korkea kerroinvaikutus:** investoinnit kannattaa kohdistaa puistoihin, joissa potentiaalipohja on jo vahva.
- **Saavutettavuus on ratkaiseva tekijä kysyntää ohjattaessa:** pysäköinnin hallinta, julkisen liikenteen yhteydet ja opastus tuovat nopeita hyötyjä.
- **Eräluonteisissa puistoissa kehittäminen on maltillista:** paino laatuun, hiljaisuuteen ja turvallisuuteen.
- **Tasapainoisissa tai epämääräisissä profiileissa kevyet kokeilut ja data ohjaavat oikeaan suuntaan** ennen suurempia päätöksiä.

Kuva: Tiina Hakkarainen

Suunta eteenpäin

- Valmistumassa **valtakunnallinen strateginen kokonaissuunnitelma**, joka tarkastelee retkeilyalueiden, kansallispuistojen, muiden suojelualueiden ja monikäyttömetsien muodostamaa verkostoa **sekä luonnon monimuotoisuuden että virkistys- ja matkailukäytön näkökulmasta**.
 - Suunnitelma linjaa pitkällä aikavälillä alueiden virkistys- ja matkailukäytön yksityiskohtaisempaa suunnittelua, tavoitteena on tarkoituksenmukaisuus ja resurssien vaikuttava käyttö.
- Resurssit eivät kuitenkaan riitä kaikkeen, joten **priorisointi on välttämätöntä**
- **Helmi-ohjelma** on keskeisin työkalu luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen, mutta nykyisellä rahoitustasolla tavoitetaso saavutetaan vasta 2050-luvulla.
- **Ennallistamisasetus** antaa kansallispuistoille ja suojelualueille keskeisen roolin, mutta asetetut aikataulut ovat tiukat.
- Retkeilyrakenteiden sijainti ei aina vastaa nykyisiä tarpeita, ja matkailun kasvu – erityisesti Pohjois-Suomessa – haastaa kestävyys.

www.metsa.fi

@metsahallitus_forststyrelsen

@metsahallitus